

Eerst even dit...

Ooit was ik een kansarme jongen uit een achterstandswijk van Sieradz in Polen. Een verwaarloosd kind van aan alcoholverslaafde ouders. Een jochie dat thuis en op school nooit werd aangemoedigd of geprezen. Vaak kreeg ik te horen: 'Jij zult niet veel bereiken in je leven'.

Als jongvolwassene werd ik een pechvogel in Duitsland. Later schopte ik het tot werkloze in Nederland, om vervolgens zo'n Pool te worden waarvan mensen zeggen: 'Die buitenlander pikt onze baantjes in'. Baantjes die bijna niemand wil hebben, voor een loon dat geen Nederlander accepteert.

Als iemand mij in de jaren negentig zou hebben verteld dat ik later bedrijven zou bezitten in Nederland en Polen en regelmatig zou spreken voor zalen met honderden en soms duizenden ondernemers, zou ik het niet geloofd hebben. Mijn ouders en mijn meeste leerkrachten ook niet.

Vandaag rij ik rond in mijn droomauto, heb ik een huis, een mooie vrouw en een prachtig kind. Alles waar ik ooit nauwelijks op durfde te hopen. En... ik ben mezelf gebleven.

In dit boek vertel ik mijn verhaal. Niet omdat ik graag opschep, maar om te laten zien dat niemand het stempel 'kansarm' op zijn of haar voorhoofd moet laten zetten.

Ik hoop dat mijn verhaal je ervan zal overtuigen dat je veel meer kunt dan je denkt, of jouw omstandigheden nu optimaal zijn of niet.

1.

Een werkloze buitenlander

Polen, zomer 2003

De Poolse zomer laat zich vandaag van haar beste kant zien. Reizigers bij station Łódź Fabryczna genieten op de bankjes bij de bushaltes van het zonnige weer. Het witte stationsgebouw, met de sierlijke halsgevel boven de ingang, steekt helder af tegen de blauwe lucht. Leunend tegen een lantaarnpaal, met mijn handen in de zakken van mijn beste spijkerbroek, wacht ik op de aankomst van mijn internationale bus. Op de rechter achterzak van mijn broek heb ik eigenhandig het merkje van een afgedankte Levi's broek genaaid. Ook mijn shirt heb ik opgewaardeerd tot merkkleding, door er met ongelijke steekjes het logo van mijn versleten Nike-sweater op vast te zetten. Mijn vrienden dragen merkkleding en ik doe altijd mijn best om erbij te horen.

De bus arriveert. De deurtjes klappen open en de geur van diesel vult mijn neusgaten. Ik probeer me af te sluiten voor de vieze lucht, stap in en loop door naar de achterbank, de beste plek als je snel last hebt van wagenziekte. Zodra ik zit, ploffen links en rechts van me grote Poolse kerels neer. Ze ruiken naar alcohol, praten hard en nemen veel ruimte in. Ik maak me klein tussen hun grote lijven. Al voordat we de snelweg bereiken, voelde ik het zweet langs mijn lichaam lopen. Ik hoop dat ik niet zo zal gaan stinken als de mannen naast me, en dat de rit snel voorbij zal zijn.

Het is voor de tweede keer in mijn tweeëntwintigjarige leven dat ik mijn geboorteland verlaat. Ik ben op weg naar een plek waar ik niets van weet: Nederland. Het is mijn bedoeling om twee maan-

den in het nieuwe thuisland van mijn oudste zus Alicja¹ te gaan werken. Mijn zus woont samen met Rick, een man die ik slechts één keer eerder heb ontmoet, toen hij tijdens Kerst naar Polen kwam om mijn zus te verrassen. Twee dagen verbleef hij bij ons in Sieradz.

Alicja en Rick vinden het goed dat ik een tijdje bij hen in Zoetermeer kom logeren.

Ik spreek geen woord Nederlands en wist tot tot voor kort niet eens waar Nederland ligt. Bij aardrijkskunde lette ik nooit goed op. Als jongen uit de arme buurt van Sieradz hoefde ik niet te leren hoe de wereldkaart eruitzag, want ik had weinig reden om te verwachten dat ik ooit verder zou komen dan onze deprimerende wijk met grauwe flatgebouwen. Hoe kon ik destijds vermoeden dat ik in het jaar 2003 naar een klein, laaggelegen landje aan de Noordzee zou vertrekken?

Ik probeer de geuren en geluiden van de mannen naast me te negeren en sluit mijn ogen. Hopelijk denken ze dat ik slaap en betrekken ze me niet in hun luidruchtige gesprek. Aan de ene kant vind ik het vervelend om uit Polen te vertrekken, omdat ik mijn vrienden twee maanden zal moeten missen. Maar aan de andere kant ben ik blij dat ik vandaag de grens overga. Mijn kansen op een goede vakantiebaan zijn hier minimaal en ik heb mijn zakken vol van Poolse werkgevers. De eigenaar van een supermarkt, bij wie ik als student een bijbaan had, heeft me een half jaar hard laten werken, ook 's nachts, zonder ooit een zloty uit te betalen. Toen de teruggave van de belasting op mijn rekening werd gestort, zag ik in het overzicht hoeveel ik van mijn baas had moeten ontvangen.

In Nederland hoop ik een paar maanden goed te verdienen, zodat ik na de zomervakantie genoeg geld heb om mijn studie voort te zetten. Ook heb ik wel zin in een nieuwe omgeving.

---

1. In verband met hun privacy zijn de namen van mijn ouders, zussen, zwager, neefjes en Haagse oud-werkgever in dit boek gefingeerd.

De reis duurt eindeloos. Duitsland is veel groter dan ik dacht. Het wordt donker, de mannen naast me zijn in slaap gevallen. De kerel rechts van me hangt zwaar tegen me aan en maakt af en toe een snurkend geluid. Buiten glijden de lichten van tegemoetkomende auto's voorbij. Mijn ogen zakken dicht. Als ik ze weer open, begint het aan de horizon licht te worden. Verkeersborden kondigen de Duits-Nederlandse grens aan. Mijn mond is droog, ik haal een flesje water uit mijn rugzak en drink het in een keer leeg. Een paar minuten later rijden we Nederland in. Wat is de snelweg hier mooi, met helderwitte strepen, en zonder rondslingerend afval of flarden van gesneuvelde autobanden. De auto's zijn glanzend schoon en zitten goed in de lak. Nederlanders moeten een keurig volkje zijn. De weilanden en bomen zijn helder groen, de bodem is hier duidelijk minder droog dan in Polen. En de Hollanders houden blijkbaar van bloemen, hun tuinen zijn net kleine schilderijtjes. Ik zie een molen, met draaiende wieken. Een paar kilometer verderop staan zelfs drie molens, niet ver bij elkaar vandaan.

De mannen naast me worden ook wakker; ze stinken nog harder dan gisteren. Ik haal een zakje brood uit mijn rugzak, neem een paar happen van een boterham en concentreer me op het landschap. Nederland lijkt me een land waar ik het best een paar maanden naar mijn zin zal kunnen hebben.

Mijn zus Alicja is twee jaar eerder naar Nederland vertrokken en al aardig ingeburgerd, blijkt uit haar spaarzame berichtjes. Mijn Hollandse zwager heeft me enkele dagen voor mijn vertrek een sms'je gestuurd, in het Nederlands: 'Leuk dat je komt. Je zus en ik kijken uit naar je komst'. Ik begreep niets van zijn bericht. Ik keek naar de woorden 'je zus' en vroeg me af waarom hij over Jezus sms'te. Achter de grote Atari-computer bij de scouting in Sieradz probeerde ik de zin te vertalen. Op Google tikte ik de Nederlandse woorden in, zette de Poolse woorden op een rij en kreeg een zin die nergens op sloeg. Uiteindelijk sms'te ik mijn zus om te vragen wat Rick bedoelde.

Voor iemand die hoopt snel werk te vinden in Nederland, ben ik bijzonder slecht voorbereid. Ik spreek niet alleen geen woord Nederlands, maar ook nauwelijks Engels. Door naar Engelse liedjes te luisteren heb ik geprobeerd wat woorden te leren. Op school kreeg ik geen Engels, wel Duits, al vanaf de tweede klas van de basisschool. Mijn zussen hebben, naast Duits, ook nog Russisch geleerd, maar in mijn tijd was het Russisch van het lesrooster geschrapt. Een aantal jaren nadat ik de middelbare school verliet, werd het vak Engels ingevoerd. Dus wat de talen betreft ben ik op het verkeerde moment geboren.

Met niet meer dan negen jaar basisonderwijs en vijf jaar voortgezet onderwijs op zak, een paar Engelse songteksten in mijn hoofd en een niet al te ijverige instelling begin ik aan mijn Nederlandse avontuur, in het vaste vertrouwen dat mijn zwager een vakantiebaan voor me zal vinden en dat mijn zus me zal helpen om mijn draai te vinden in een voor mij vreemd land. In Nederland is het leven vast een stuk makkelijker dan in Polen.

In Den Haag staat Alicja me op te wachten. Als kleine Poolse valt ze op tussen de lange Nederlanders. Ze heeft haar haren kastanjebruin geverfd. We omhelzen elkaar en lopen in de ochtendzon naar haar auto. Om me heen zie ik vrolijke, goed geklede mensen en opnieuw schone auto's en straten. We rijden de stad uit. Via Voorburg en Nootdorp komen we in Zoetermeer.

“Daar wonen we”, wijst Alicja.

Ik zie een keurig huis, met een voortuin vol bloemen. Binnen ontmoet ik mijn neefjes Bartek van twee en Piotr van acht jaar. Ze zijn allebei in Polen geboren, maar het is alweer jaren geleden dat ik hen zag. Ik begroet hen in het Pools. Ze bekijken me onderzoekend.

In de weken die volgen hou ik vakantie, in plaats van te werken. Ik heb alleen contact met mijn zus en zwager en hun kinderen.

Rick is erg aardig voor me. Hij is begin veertig, heeft blauwe ogen en blond, krullend haar. Hij is een flink stuk langer en breder

dan ik en vertrekt elke ochtend in een keurig pak naar zijn werk. Rick is een man die geslaagd is in het leven. Al snel beschouw ik hem als een voorbeeld. Ik observeer hem goed, bekijk hoe hij met mijn zus omgaat, hoe hij praat, zich kleedt en met zijn familie belt. Dat laatste doet hij bijna dagelijks. Ook valt het me op dat hij vaak bij zijn ouders op bezoek gaat. Zijn ouders en broers en zussen zien er, net als Rick, typisch Nederlands uit: ze zijn ook allemaal lang en hebben ook blonde haren en blauwe ogen.

Het verschil tussen mijn eigen familie en de zijne is opvallend. Er is veel meer warmte, vrolijkheid en gezelligheid dan ik gewend ben. Op verjaardagen komen ze bij elkaar. Ook dat is nieuw voor me. Ze breken hun tong over mijn Poolse naam; Krzysztof klinkt uit hun mond als 'zuurstof'. Mijn naam verandert daarom al snel in Kris. Op een dag gaan we met de hele familie uit eten bij Van der Valk, want de ouders van Rick vieren hun huwelijksjubileum. Dat is voor mij een bijzondere ervaring, want in Polen gingen we nooit uit eten. De schoonouders van mijn zus vertellen me dat ze de oprichters van het restaurant, Martinus en Riet van der Valk, persoonlijk kennen.

"Martinus en Riet hebben hun familiebedrijf opgebouwd door hard te werken en kansen te grijpen," vertellen ze me. Ik hoor dat het ondernemende echtpaar in de jaren dertig begon met het serveren van lekkere maaltijden in hun café in Voorschoten. Ze kregen twaalf kinderen en zetten voor elk kind een zaak op. Ik vind het mooi dat een familie zoveel heeft bereikt door samen te werken.

Rick zorgt ervoor dat ik kennis maak met nog een Nederlands horeca-fenomeen: het Chinese afhaalrestaurant. Onderweg ernaartoe draait Rick cd's met Engelstalige liedjes van Enrique Iglesias. We zingen mee, ik in minder goed Engels dan hij.

Ik voel me thuis in Nederland, misschien nog wel meer dan in Polen. Elke avond eten we samen. Dat ben ik bij mijn ouders niet gewend. In Polen zaten we alleen met Kerst met elkaar aan tafel. Ik leer wat het woord 'gezellig' betekent en realiseer me dat ik zo-

iets altijd heb gemist, zonder dat ik wist wat ik miste. Het is als verliefd worden: ik voel een klik met het land en de manier van leven en weet dat het goed zit. Ik voel me als bij een geliefde aan wie je niets hoeft te vertellen, omdat je ook zonder woorden wel weet dat je bij elkaar past. Het liefst wil ik in Nederland blijven, maar dan moet ik wel werk vinden. Voor mijn studie ben ik niet meer gemotiveerd.

Ik ontdek dat Nederlanders elkaar al heel snel vragen: 'Hoe gaat het?' In Polen vraag je dat alleen aan vrienden. Verder valt me de acceptatie van homo's op. Niet dat ik iets tegen hen heb, maar als katholiek opgevoede jongen heb ik vaak negatief over homo's horen praten.

Thuis spreken Rick en Alicja vooral Engels met elkaar. Ik wil mijn woordenschat uitbreiden en oefen woordjes door een lesboek te bestuderen en naar liedjes van Iglesias te luisteren. 's Avonds kijken we naar Hart van Nederland, waardoor ik wat Nederlandse woorden oppik. Heel vaak hoor ik de woorden 'wel', 'jawel' en 'gezellig'. Ook van Marco Borsato en de acteurs in Goe-de Tijden Slechte Tijden (GTST) leer ik Nederlands. Mijn favoriete liedje van Borsato is al snel 'Lopen op het water', dat hij zingt met Sita. Van het kijken naar GTST leer ik niet alleen woorden, maar ook over de cultuur en omgangsvormen.

Woorden die ik al televisiekijkend leer, noteer ik in een opschrijfboekje. Als ik de betekenis niet kan achterhalen, vraag ik die aan mijn zus en zwager. Verder onderneem ik niet veel, omdat ik niet goed weet hoe ik mijn zoektocht naar werk moet beginnen. Vaak zit ik achter de computer om contact te houden met mijn Poolse vrienden.

Na een paar weken merk ik dat mijn gebrek aan initiatief Rick begint te irriteren. Hij maakt er af en toe een opmerking over. Vindt hij mij een profiteur? Maar hoe moet ik verandering in de situatie brengen? Ik wil iets van mijn leven maken, maar welke werkgever zou mij willen aannemen? 's Nachts huil ik in mijn

Kerst 1991 met mijn zussen, moeder en een zus van mijn oma. Alleen met Kerst aten we met elkaar aan tafel.

kussen, overdag voel ik me nutteloos. Toch wil ik aan het einde van de zomervakantie niet terug naar Polen, waar me niets dan armoede en uitzichtloosheid wachten. Ik geloof nog steeds dat er in Nederland kansen zijn, ook voor mij.